

Максименко А.В.

студент,

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ОБ'ЄКТ ГЕНОЦИДУ

Ознаки геноциду формально закріплені, у Конвенції про попередження злочину геноциду і покарання за нього від 9 грудня 1948 року, яка є основним джерелом відповідного злочину. Структура складу злочину геноциду в міжнародному і в національному праві схожі, правда, в доктрині міжнародного права завжди висловлювалися сумніви в можливості механічного перенесення елементів складу злочину з царини міжнародного права в область національного кримінального права. Однак, якщо в теорії національного кримінального права питаннями, що стосуються об'єкта, об'єктивної сторони, суб'єкта і суб'єктивної сторони злочинів займалися давно і ґрунтовно, то стосовно до змісту злочинів у міжнародному праві, ці питання, незважаючи на їх актуальність, предметом глибокої розробки досі не стали.

Киричко В. М. вважає, що безпосереднім об'єктом геноциду за статтею 442 КК України є суспільні відносини, що забезпечують безпеку існування національних, етнічних, расових і релігійних груп.

Національна група (нація) – це така, що історично склалася стійка спільнота людей, для якої характерні спільна територія, економічні зв'язки, своя мова, відмітні особливості побуту, культури і духовності.

Етнічна група (етнос) – така, що історично склалася стійка соціальна група людей, для якої характерні єдність культури і духовності, особливості побуту, звичаїв (плем'я, народність, народ). Для неї можуть не бути характерними ознаки, що є визначальними для національної групи.

Расова група (раса) – така, що історично склалася група людства, об'єднана спільністю фізичних ознак, що наслідуються (колір шкіри, волосся та очей, форма черепа, зріст тощо), обумовлених спільністю походження і початкового розселення.

Релігійна (конфесійна) група – група людей, для якої спільною є сукупність духовних уявлень про надприродні сили та істоти, яким ця група поклоняється.

Потерпілими від цього злочину можуть бути тільки члени національної, етнічної, расової чи релігійної групи, на знищення якої спрямоване діяння винних осіб – як громадяни України, так і іноземні громадяни чи особи без громадянства.

Історії відомі різні випадки прояву геноциду – це і знищення кулаків, вірмен, українців, татар і чеченців. Ці жертви, як і жертви турецького націоналізму, німецького фашизму, винні лише в одному, а саме в своїй відмінності і саме цим вони створювали загрозу політичній системі, оскільки їх знищення було чітко сплановано і виконано. Будь-то націоналістична, расистська або тоталітарна ідея, чи ставить вона завдання завоювання територій, «національної єдності», очищення раси чи перемоги революції, злочин геноциду у свідомості злочинця виправданий саме цією метою.

Виключення про політичні групи зі статті II Конвенції про попередження злочину геноциду і покарання дозволило викреслити зі списку цих злочинів не один мільйон жертв сталінського режиму (що здійснювалися в СРСР в 1930-і–1950-і роки і пов'язані з ім'ям організатора і ідеолога репресій Й. В. Сталіна). Однак, у зв'язку з практикою різних політичних репресій, в доктрині міжнародного права з'явився ще й такий термін як «політицид». Політицид - це масові вбивства, спрямовані на політичну групу, а не етнічне чи будь-яке інше співтовариство. Так, на мою думку, термін «політицид», безумовно, має право на існування, але лише як окремий випадок геноциду. У зв'язку з цим, такі випадки повинні охоплюватися ст. 442 КК України.

Необхідно звернути увагу на те, що багато країн, які встановили в національному законодавстві відповідальність за геноцид, обрали шлях розширеного, порівняно з Конвенцією про попередження злочину геноциду і покарання за нього, його тлумачення. Таким чином, Особлива частина Кримінального кодексу Литовської Республіки від 2000 р. розпочинається ст. 99 «Геноцид», у якій вказується, що той, хто з метою знищення всіх або частини людей, які належать до будь-якої національної, етнічної, расової, релігійної, соціальної або політичної групи, організував, керував або брав участь у їх вбивствах, катуванні, спричиненні тяжкої шкоди їх здоров'ю, в перешкоджанні їх розумового розвитку, депортації, створенні таких умов життя, які обумовили загибель всіх або частини членів цієї групи обмежував дітонародження в такій групі або в обов'язковому порядку передав їх дітей в інші групи, карається.

На мою думку, литовський законодавець, безпосередній об'єкт геноциду окреслив найбільш вдало, включивши до нього політичні і соціальні групи. Такий підхід цілком виправданий, адже в історії людства існує багато випадків, коли геноцид вчинявся щодо зазначених груп.

Таким чином, у період між 1975–1978 рр. у Камбоджі правління червоних кхмерів організувало масове знищення двох мільйонів людей, які належали до багатьох прошарків населення: військових – прибічників попереднього правління, членів політичних партій, інтелігенції, священнослужителів та національних меншин. Вказані дії були кваліфіковані як геноцид Народно-революційним трибуналом, спеціально створеним у Камбоджі з цього приводу.

Як геноцид осіб, що належать до соціальних груп, можна кваліфікувати евтаназію 80 тис. невиліковно хворих, яка відбулась у 1939 р. за наказом Гітлера.

Отже, можна сказати, що норми міжнародного права не забороняють розвивати їх положення на рівні вітчизняного законодавства. У зв'язку з цим, вважаю можливим розширити визначення геноциду у кримінальному праві України, за рахунок віднесення до нього політичних та соціальних груп.